

Doğu Akdeniz Boru Hattı: Ütopya Mı Gerçek Mi?

İsrail Münhasır Ekonomik Bölgesi (MEB) içinde 2008'de keşfedilen doğal gaz yataklarından sonra bölgenin jeopolitik yapısı radikal bir değişime uğramıştır. Bu bağlamda 2011'de başlayan ve halen devam eden Suriye iç savaşı da dâhil olmak üzere bölgedeki askeri güç çekişmesi giderek bölgesel bir çatışmaya doğru evirilmektedir. Bu gergin ortamda 8 Mayıs 2018 günü İsrail, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi Doğu Akdeniz (East-Med) adı verilen boru hattının yapımı konusunda ön anlaşmaya varmışlardır. Bu gelişme öncelikle Türkiye'yi hem ekonomik, hem siyasi hem de güvenlik yönüyle yakından ilgilendirmektedir.

Projenin Açık ve Gizli Amacı

Projenin açık amacı İsrail gazının pazarlanması gibi gözükmesine rağmen, Avrupa'nın Rusya'ya olan enerji bağımlılığının azaltılması, ABD yönetiminde kurulacak Kürt devletinin Akdeniz'e açılması, Irak'ın İran etkisinden kurtulması, Lübnan'daki Hizbullah'ın saf dışı bırakılması, Gazze'nin İsrail'in kontrolüne verilmesi gibi birbirinden bağımsız görünen ancak birbirine bir şekilde bağlı gelişmeler söz konusudur.

Proje Hayal mi, Gerçek mi?

Bölgede Suriye'de fiili bir savaş vardır. Gazze sorunu Filistin sorunu ile bağlantılı olarak devam ediyor. Gazze önemli çünkü İsrail, Gazze'nin ve Lübnan'ın MEB'inde bulunan gazı da halen gasp ediyor. 10 km. uzunluğundaki Gazze şeridi çok önemli bir enerji alanına sahip. Lübnan İsrail anlaşmazlığı da henüz bir anlaşmaya bağlanmış değil. Lübnan MEB'indeki gaz arama ve çıkarma hakkı Rus Novatek, Fransız Total ve İtalyan ENİ ortaklığına verildi. Bölgede 700 milyar m3 gaz olduğu tahmin ediliyor. ABD'nin nükleer anlaşmadan çekilmesi sonrasında İsrail İran gerginliği had safhada ve Suriye içinde fiili çatışmaya dönüşmüş durumda. Bu arada İsrail'de BM denetiminden kaçırılan 200 civarında nükleer bomba olduğunu da unutmayalım. Buna ilave olarak Lübnan'da seçimleri Hizbullah'ın kazanması, her yönüyle İsrail için yeni bir kriz demek. İsrail Lübnan MEB'ini tanımamakta ısrar ediyor.

Enerji projeleri risklidir. Deniz altından yapılacaklar ise en az dört misli daha risklidir. Çünkü maliyetleri yüksektir. Ayrıca deniz içinde patlatılacak basınç bombaları ile kolaylıkla tahrip edilerek gaz akışı kesintiye uğratılabilir ve onarımları daha uzun sürer. Bu bağlamda, Doğu Akdeniz'de İsrail, Lübnan, Suriye, Mısır, Türkiye, Güney ve Kuzey Kıbrıs (KKTC) arasında BM Deniz Hukuku Sözleşmesine uygun olarak deniz alanlarının sınırlandırılması için bir anlaşma

yapılmadan 1880 km. uzunluğundaki enerji projelerine kalkışmak sadece kışkırtıcı bir politikadır. Bu bir ön proje anlaşmasıdır. Finansmanı yüksektir. Yaklaşık 8 milyar dolar gerekmektedir. AB'nin de destek vermesi beklenen proje çalışması için 34,5 milyon Euro ayrılmıştır.

Kıbrıs sorunu çözülmeden bu hattın Kıbrıs'ın MEB'i içinde yapılması mümkün değildir. Türkiye bu ön anlaşmaya derhal itiraz etmeli ve projenin KKTC'nin onayı alınmadan gerçekleşmesi halinde bunun uluslararası hukuka aykırı olacağı ilan edilmelidir. Hayfa, Güney Kıbrıs, Girit, Mora ve Adriyatik üzerinden Avrupa'ya ulaşması amaçlanan boru hattı ön projesi anlaşması, halen içinde bulunulan durum itibarıyla ütöpik yani hayal mahsulü bir anlaşmadır. Türkiye açısından amacı ise Kıbrıs sorununun çözülmesi için enerji projesi üzerinden Türkiye'ye baskı yapmaktır. Son bir haftada Kıbrıs'taki gelişmeler ve söylemler enerji projelerini bahane ederek Türkiye'ni El Bab ve Afrin harekâtından doğan stratejik kazanımlarını yok etmeyi amaçlamaktadır.

Proje Nasıl Gerçekleşebilir?

Özetle Doğu Akdeniz gazının güvenle ve kesintisiz Avrupa'ya Kıbrıs üzerinden ulaştırılmasının birinci ön şartı, aslında artık sorun olmayan Kıbrıs'ta kalıcı ve kabul edilebilir siyasi bir anlaşmaya varılmasıdır. Olay bununla da bitmemektedir. Takiben bölgedeki fiili savaşın sona ermesi ve Gazze sorununun çözülmesi gerekiyor. Bunlar yapıldıktan sonra da işler bitmeyecektir. En son aşama tüm ülkelerin deniz alanlarının sınırlandırılması anlaşması yapmasıdır. Bu aşamalardan sonra proje ele alınabilir ve en önemlisi de bu projeye yatırım yapacak şirket bulunup bulunamayacağıdır.

İsrail bozulan Türkiye ilişkileri bağlamında Türkiye'yi baypas eden bu ön anlaşma ile kendisinin varlığını bile tehlikeye atacak çok riskli bir karara imza atmıştır. En ekonomik, en güvenli enerji rotası Türkiye üzerinden geçendir. Rumlar ve Yunanistan ise İsrail'i kullanarak Kıbrıs'ta Enosis'i sağlama peşindedirler. Zirve sonrası hem Yunanistan Başbakanı Çıpras hem de güney Kıbrıs C. Başkanı Anastasiyadis Türkiye'nin Ege ve Kıbrıs'taki haklı girişimlerini kışkırtıcı ve egemenlik haklarına müdahale edici olarak nitelendirmişlerdir.

Sonuç

Türkiye kendisini hedef alan bu projeyi yakından takip etmeli ve derhal hukuki, siyasi ve ekonomik gerekçeler ile karşı çıkmalıdır. Diđer taraftan 44 yıldan bu yana bölünmüşlük yaşayan KKTC'nin Türkiye ile bütünleşmesinin ciddi olarak ele alınması zamanı gelmiştir.

İsrail'in bölgedeki orta ve uzun vadeli plan ve stratejileri tehlikeli bir boyut almıştır. Rumlar ve İsrail kendi ulusal çıkarları bağlamında birbirlerini kullanmaya çalışmaktadırlar. Bölgenin her zamandan daha çok barışa ihtiyacı vardır. Özetle bu proje hâlihazır jeopolitik riskler ve uluslararası hukuk bağlamında kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm gözükmektedir.

Mayıs 2008

Dr. Nejat TARAKÇI, Jeopolitiki ve Stratejist